Vreta

Fornlämningarna Husby-Rekarne 124:1 & 230, Husby-Vreta 1:75, Husby-Rekarne socken, Eskilstuna kommun, Södermanlands län. Arkeologisk förundersökning.

Nyare tid

Lars Norberg

Rapport 2018:15

Vreta

Fornlämningarna Husby-Rekarne 124:1 & 230, Husby-Vreta 1:75, Husby-Rekarne socken, Eskilstuna kommun, Södermanlands län. Arkeologisk förundersökning.

Nyare tid

Lars Norberg

Sammanfattning

Sörmlands Arkeologi AB har under perioden 2018-04-23–2018-05-03 genomfört en arkeologisk förundersökning i anslutning till och inom fornlämningarna Husby-Rekarne 124:1 och 230, Husby-Vreta 1:75, Eskilstuna kommun, Södermanlands län. Förundersökningen utfördes med anledning av att Uppsala Akademiförvaltning planerar att bygga bostäder i området.

Syftet med förundersökningen var att klargöra den fysiska avgränsningen för de båda fornlämningarna. Utöver det var syftet att värdera eventuella kvarliggande lämningar inom Husby-Rekarne 230 gällande kulturlagertjocklek, fyndförekomst och datering. Därtill ingick att skapa ett underlag för de nya vägar som planeras. Vägsträckningarna berör en äldre körväg tillika de aktuella fornlämningarna inom tre områden. Syftet var att värdera om eventuella underlagrande äldre lämningar kan komma att beröras av de planerade vägarna.

Vreta i Husby-Rekarne församling (Husby-Rekarne 230) kan beläggas genom historiskt kartmaterial från år 1647. Senast år 1729, det vill säga drygt 80 år senare, fick gården ett nytt läge (Husby-Rekarne 124:1). Efter att tidigare legat under Husby blev Vreta nu kronohemman. Gårdens läge permanentades mer eller mindre till sin belägenhet fram till det att byggnaderna revs och jordbruket lades ned på 1960-talet.

Genom förundersökningen har by-/gårdstomten Husby-Vreta 124:1 avgränsats. I söder utökades geometrin något för att till sin helhet innefatta samtliga lämningar i området. Inom fornlämningen identifierades sammanlagt åtta synliga husgrunder. Den identifierade bebyggelsen inom Husby-Rekarne 230 utgjordes av två husgrunder, vilka tolkades som en smedja och en jordkällare. I smedjan, som daterades till 1500-talet, påträffades bland annat ett stämjärnsliknande verktyg tolkat som ett avskrot, samt ett knivblad i form av ett halvfabrikat. Då läget för bebyggelsen låg strax utanför den ursprungliga markeringen för Husby-Rekarne 230, har geometrin justerats och förskjutits västerut. Den nya belägenheten för fornlämning 230 avgränsades i samtliga riktningar. Inget utesluter dock att ytterligare lämningar efter bebyggelsen kan återfinnas söder om det nu aktuella förundersökningsområdet, det vill säga inom de befintliga fastigheterna i söder och sydväst.

Såväl Husby-Vreta 124:1 som 230 utgör Fornlämningar och bör omfattas av arkeologiska undersökningar vid en eventuell exploatering.

Rapporten kan laddas ned via
www.sormlandsarkeologi.se

eller beställas från

Sörmlands Arkeologi AB
Tideliusgatan 37
118 69 Stockholm

mail@sormlandsarkeologi.se

Grafisk form och layout: Lars Norberg
Kart- och ritmaterial: Lars Norberg
Omslagsfoto: Runstenen U692 på Oknö i Mälaren.

© Sörmlands Arkeologi AB

Nyköping 2018

Innehåll

Sammanfattning 2

Utgångspunkt 5
Tidigare undersökningar

Syfte & metod 5
Syfte
Metod

Topografi & kulturmiljö 5

Resultat 6
Husby-Rekarne 124:1
Husby-Rekarne 230

Utvärdering 13
Omfattning
Innehåll & dateringar
Bevarandegrad
Vetenskaplig potential

Referenser 14
Arkiv

Administrativa uppgifter 15

Bilagor 16
Bilaga 1. Utdrag ur Fastighetskartan Husby-Rekarne 124:1. Skala 1:1000.
Bilaga 2. Utdrag ur Fastighetskartan med Husby-Rekarne 230. Skala 1:400.
Bilaga 3. Schakttabell
Bilaga 4. Anläggningsbeskrivningar
Bilaga 5. Fyndregister
Bilaga 6. Vedartsanalys
Bilaga 7. ^{14}C-analys
Bilaga 8. Konservering
Bilaga 9. Fotodokumentation

Figur 1. Utdrag ur Sverigekartan med förundersökningens belägenhet markerad. Skala 1:1 000 000. Källa: Lantmäteriet.

Utgångspunkt

Sörmlands Arkeologi AB har under perioden 2018-04-23–2018-05-03 genomfört en arkeologisk förundersökning i anslutning till och inom fornlämningarna Husby-Rekarne 124:1 och 230, Husby-Vreta 1:75, Eskilstuna kommun, Södermanlands län (figur 1, 3 & 4). Förundersökningen utfördes med anledning av att Uppsala Akademiförvaltning planerar att bygga bostäder i området.

Förundersökningsområdet var beläget i Skogstorp söder om Eskilstuna. De förundersökta ytorna uppgick sammanlagt till drygt 520 m^2, fördelat till 234 m^2 för Husby-Rekarne 124:1 respektive 286 m^2 för Husby-Rekarne 230 (figur 1, 3 & 4).

Beslut i ärendet är fattat av länsstyrelsen i Södermanlands län (lst dnr 431-6846-2017) enligt 2 kap. 13 § i Kulturmiljölagen (1988:950). Ansvarig för kostnaden var Uppsala Akademiförvaltning.

Projektledare samt fält- och rapportansvarig var Lars Norberg. Vid fältarbetet deltog Patrik Gillbrand och Ingeborg Svensson. Samtliga är verksamma som arkeologer vid Sörmlands Arkeologi AB.

Tidigare undersökningar

Inför att en ny detaljplan ska upprättas genomfördes en arkeologisk utredning i området år 2016 (Norberg 2016). I anslutning till Husby-Rekarne 124:1 fanns då 2-3 registrerade husgrunder (FMIS). Husby-Rekarne 230 var endast känd genom historiskt kartmaterial och var ej synlig ovan mark. Båda lokalerna var dock registrerade i FMIS som by-/gårdstomter med antikvarisk status som *Fornlämning*.

Syfte & metod

Syfte

Syftet med förundersökningen var att klargöra den fysiska avgränsningen för de båda fornlämningarna. Utöver det var syftet att värdera eventuella kvarliggande lämningar inom Husby-Rekarne 230 gällande kulturlagertjocklek, fyndförekomst och datering.

Därtill ingick att skapa ett underlag för de nya vägar som planeras. Vägsträckningarna berör en äldre körväg tillika de aktuella fornlämningarna inom tre områden. Syftet var att värdera om eventuella underlagrande äldre lämningar kan komma att beröras av de planerade vägarna.

Metod

Husby-Rekarne 124:1. I syfte att upprätta en preliminär plan över läget för husgrunderna karterades fornlämningen inledningsvis. Därefter öppnades nio sökschakt med hjälp av grävmaskin runt de sydvästra delarna. Syftet med insatsen var att bedöma fornlämningens utbredning. Schaktens längd varierade mellan 30 och 3,5 meter och var överlag 1,6 meter breda samt 0,2-0,8 meter djupa. Längst i söder kunde dock inga schakt öppnas då området domineras av en kuperad och storblockig ändmorän beväxt med tät sly och enstaka större träd. Naturformationen utgör dock en naturlig begränsning för fornlämningens utbredning i denna riktning. Därtill öppnades fyra sökschakt inom Husby-Rekarne 124:1. Schakten förlades till två skilda platser där den äldre körvägen skär genom fornlämningen (figur 4 & bilaga 1).

Husby-Rekarne 230. Ingen avverkning hade genomförts söder om körvägen. För att möjliggöra maskinschaktning klipptes och rensades därför stora delar av ytan från sly och småträd för hand. Därefter öppnades sex sökschakt med hjälp av grävmaskin runtom och inom fornlämningen. Schakten var av varierande storlek och uppgick till ett djup om 0,2-0,4 meter. Även här dominerades områdets sydligaste delar av den tidigare nämnda ändmoränen, vilken utgör en effektiv avgränsning söderut. Utöver det öppnades ett sökschakt i anslutning till körvägen (figur 4 & bilaga 2).

Samtliga schakt rensades för hand med varierande intensitet beroende på vad som framkom. Schakt, anläggningar samt topografiska element dokumenterades med RTK-GPS och beskrevs i text. Miljöer, schakt, konstruktioner, anläggningar och profiler samt ett urval av föremålen fotograferades med digitalkamera. Föremål samlades in, tillsammans med prover för vedarts- och ^{14}C-analys (bilaga 6 & 7).

Sammanlagt har tre fynd skickats till konservering. Föremålen utgjordes av två eggverktyg och en länk, samtliga av järn (F1-F3). Konserveringsarbetet har utförts av Max Jahrehorn, Oxider AB (bilaga 8).

Topografi & kulturmiljö

Bebyggelselämningarna omgärdas i huvudsak av före detta åkermark, vilken i norr avgränsas ett höglänt bergsparti beväxt med barr- och blandskog. I söder löper en storblockig ändmorän i närmast öst-västlig riktning. Höjdnivåerna varierar mellan 38 och 40 meter över havet. De före detta åkrarna kring Vreta gård upptas idag till stora delar av fotbollsplaner (IP) och ytorna består av sått gräs som sköts av Skogstorps fotbollsklubb (Skogstorps GoIF).

Namnet Vreta finns belagt i Österrekarne härad ett flertal gånger från och med andra halvan av 1300-talet fram till 1500-talet. Det är dock osäkert vilken eller vilka gårdar som avses (FMIS). Vreta i Husby-

Rekarne församling (Husby-Rekarne 230) kan beläggas genom 1647 års geometriska avmätning (LMS akt nr C31-81:c1:67). Vidare märks Vreta i Husby rote i husförhören från 1689-90 (ArkivDigital). Det är dock oklart om husförhören pekar mot 1647 års bebyggelse alternativt den yngre placeringen (se nedan). Senast år 1729, det vill säga drygt 80 år senare, fick gården ett nytt läge (Husby-Rekarne 124:1). Efter att tidigare legat under Husby blev Vreta nu ett kronohemman. (LMS akt nr C31-81:1). Gårdens läge permanentades mer eller mindre till sin belägenhet fram till det att byggnaderna revs och jordbruket lades ned på 1960-talet (Husby-Rekarne HBF). Från att ha fungerat som kronohemman såldes Vreta år 1861 till Bernard och Oscar Liberg som startade Rosenfors jernmanufakturverk År 1896 ombildades verksamheten till B.o.O. Libergs fabriksaktiebolag (Andersson & Hjalmarsson 1998, s. 4).

Resultat

Husby-Rekarne 124:1

Områdesbeskrivning. Fornlämningen var i huvudsak belägen inom småkuperad impedimentsmark och omgavs av flacka före detta åkrar. Utöver fotbollsverksamheten (Skogstorps GoIF), används området av Skogstorpsskolan och boende i Skogstorp som friluftsoch strövområde (figur 4 & bilaga 1).

Sökschaktning. Nedan följer en översiktlig redovisning av resultaten från sökschaktningen. För mer detaljerade beskrivningar av schaktens innehåll, se bilaga 3.

I samband med schaktningen noterades, precis som vid den tidigare utredningen, att ploggången mer eller mindre schaktats bort. Istället återfanns undergrunden ofta direkt under gräsmattan.

I schakt 4 påträffades resterna av ett stenskott stolphål (A1). Stolphålet undersöktes, dokumenterades och borttogs till sin helhet (bilaga 4 & 9). Utöver det påträffades inget av arkeologiskt intresse i de schakt som öppnades i avgränsande syfte (S1-S5, S8, S12-S13), varför fornlämningens utbredning i dessa delar kan kvarstå oförändrad (bilaga 1).

Vad gäller frågan om eventuella underlagrande äldre lämningar konstaterades att körvägen i anslutning till schakt 6 inte var uppbyggd överhuvudtaget, utan vilade direkt av grå lera (bilaga 1 & 9). Här noterades inget av arkeologiskt intresse. I schakt 7, söder därom, påträffades dock en underlagrande tätt lagd enskiktad stenpackning (A2). Konstruktionen var relativt välavgränsad men något oregelbunden till formen (figur 7 & bilaga 1). Stenpackningen underlagrade vägen ungefär mittför grunden (gaveln) till det ena bostadshuset (HG1). Funktionen är oklar, men troligen rör det sig

Figur 2. Sökschaktning i den före detta åkermarken, norr om Husby-Rekarne 230. Husby-Rekarne 124:1 är belägen strax bakom fotbollsmålen till höger i bild. Parallellt med förundersökningen pågick en geoteknisk undersökning med skruvborr (Bjerking AB, till vänster i bild). Foto från öster: Lars Norberg 2018, Sörmlands Arkeologi AB.

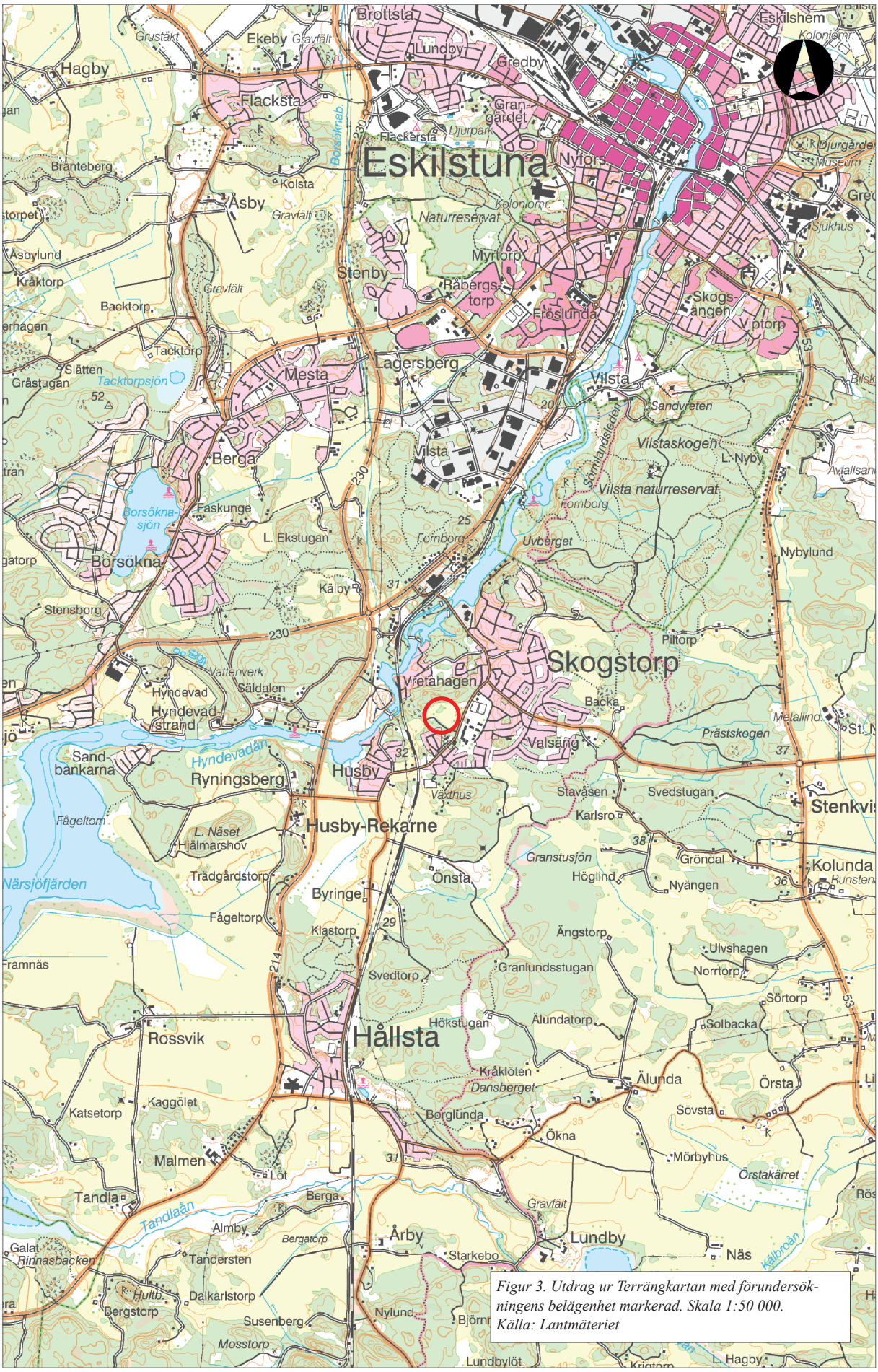
Eskilstuna
Skogstorp
Hallsta
Husby-Rekarne
Husby
Ryningsberg
Borsökna
Mesta
Berga
Vilsta
Lagersberg
Stenby
Åsby
Flacksta
Hagby
Brottsta
Lundby
Gredby
Eskilshem
Nyfors
Myrtorp
Råbergstorp
Fröslunda
Skogsängen
Viptorp
Vretahagen
Valsäng
Backa
Piltorp
Stavåsen
Svedstugan
Karlsro
Gröndal
Nyängen
Höglind
Kolunda
Stenkvi
Ängstorp
Ulvshagen
Norrtorp
Sörtorp
Solbacka
Älundatorp
Hökstugan
Granlundsstugan
Svedtorp
Klastorp
Byringe
Önsta
Granstusjön
Fågeltorp
Trädgårdstorp
Hjälmarshov
L. Näset
Fågeltorn
Närsjöfjärden
Sandbankarna
Hyndevad
Hyndevadstrand
Säldalen
Vattenverk
Hyndevadån
Faskunge
L. Ekstugan
Borsöknasjön
Borsöknaån
Stensborg
Kälby
Fomborg
Uvberget
Vilstaskogen
Vilsta naturreservat
Sandvreten
Sommandsleden
L. Nyby
Nybylund
Prästskogen
Metallind
Naturreservat
Kolonioml.
Djurpark
Flackersta
Granngården
Djurgården
Museum
Sjukhus
Kolsta
Gravfält
Bränteberg
Kråktorp
Backtorp
Tacktorp
Tacktorpsjön
Slätten
Gråstugan
Asbylund
Rossvik
Kaggölet
Katsetorp
Malmen
Löt
Tandla
Tandlaån
Almby
Bergatorp
Tandersten
Galat
Rinnasbacken
Hultb.
Dalkarlstorp
Bergstorp
Susenberg
Mosstorp
Nylund
Björn
Lundbylöt
Kriqtorp
L. Hagby
Näs
Kalbroån
Lundby
Starkebo
Årby
Berga
Kräklöten
Dansberget
Borglunda
Ökna
Älunda
Örsta
Sövsta
Mörbyhus
Örstakärret
Gravfält
Röst
Grustäkt
Ekeby
Borsöknab.
Djurgårdsv.
Sjukhus
Bilsk
Avfallsan
Vattenverk
Växthus
Kolonioml.
Gredby
Grec
Sjukhus
Museum
Djurgården
Runsten
Metallind
St. N
Li
Ös
Ra
Ha
Gr
Ta
Ro
Ha
Ös
Ös
Ös

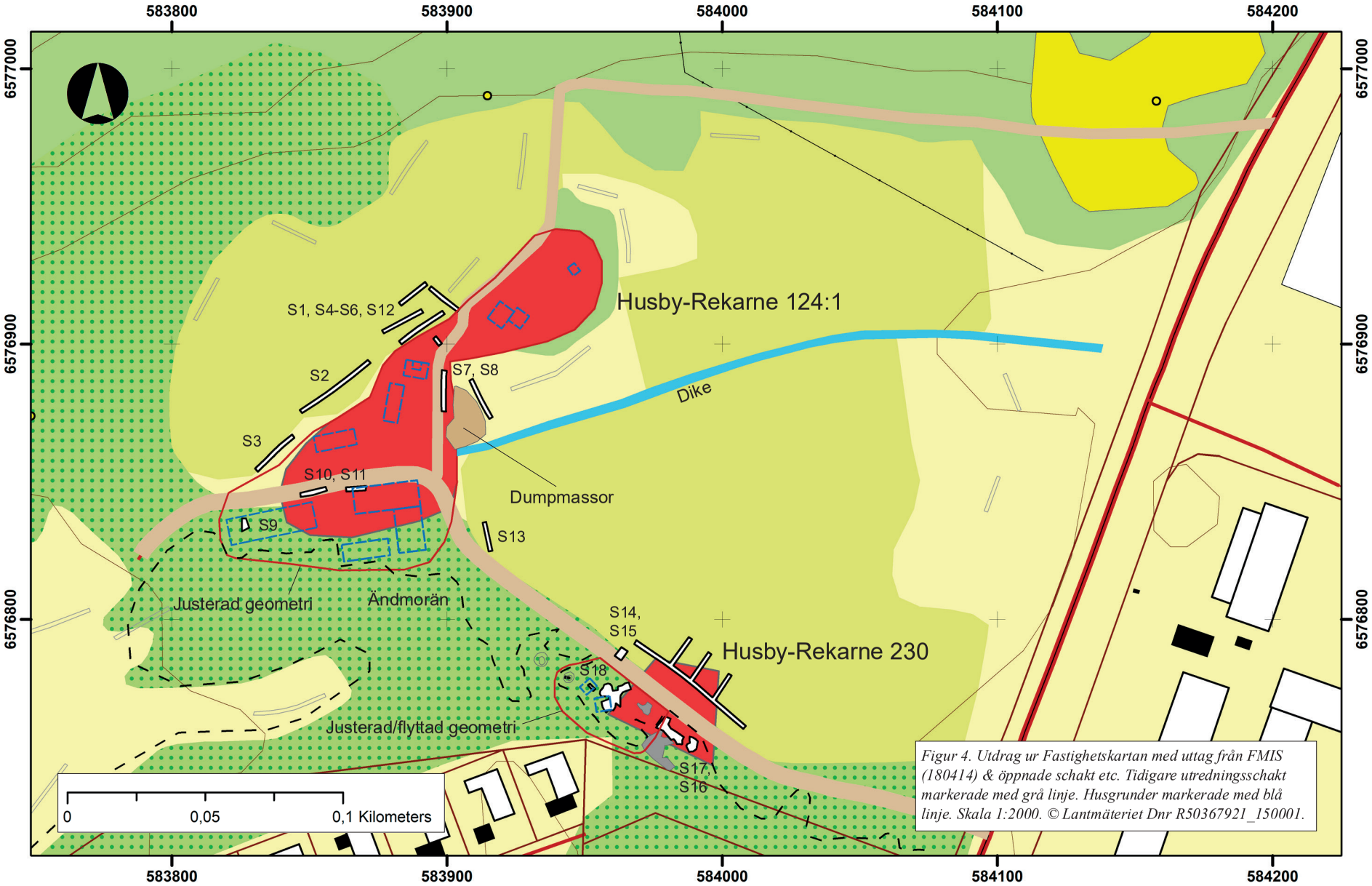

Figur 4. Utdrag ur Fastighetskartan med uttag från FMIS (180414) & öppnade schakt etc. Tidigare utredningsschakt markerade med grå linje. Husgrunder markerade med blå linje. Skala 1:2000. © Lantmäteriet Dnr R50367921_150001.

om någon form av förstärkning av gårdsplanen och/eller vägen i anslutning till bostadshuset (bilaga 1). I stenpackningen påträffades enstaka porslinsskärvor, fajans och järnskrot. Med utgångspunkt i föremålen ska konstruktionen knytas till gårdstomten och bör dateras till 1800-talet.

Schakt 10 och 11 förlades till den öst-västligt orienterade delen av vägen. Enligt 1897 års karta utgjorde området då den huvudsakliga gårdsplanen mellan bostadshusen och de större ekonomibyggnaderna (LMM akt nr 04-HUR-135). För att nå undergrunden grävdes delar av schakten till ett djup om 0,8 meter. Innehållet utgjordes av omrörda rivningsmassor i form av förbränt trävirke, sentida skrot, tegelkross, delar av skarpkantad och tuktad sten samt enstaka block. Inget av arkeologiskt intresse noterades.

I söder inventerades de synliga husgrunderna, vilka har jämförts och kompletterats med en äldre uppmätning (LMM akt nr 04-HUR-135). Samtliga byggnader i söder har fungerat som ekonomibyggnader (HG4-HG6). Här har fornlämningens geometri utökats något för att till sin helhet innefatta lämningarna i området. Som påpekats ovan utgör topografin en naturlig avgränsning åt söder (figur 12 & bilaga 1).

Utöver det dokumenterades en yta med äldre upplagda jordmassor, vilka delvis täcker fornlämningen i öster (figur 4, 5 & 6).

Husby-Rekarne 230

Områdesbeskrivning. Geometrin för fornlämning 230 i FMIS utgår från 1647 års karta och delas på mitten av den gamla körvägen mot Vreta gård (figur 4 & bilaga 2). Längs med vägens norra sida fanns ett äldre åkerdike som gränsade mot den före detta åkermarken. De norra delarna av fornlämningen utgjordes av en vårdad gräsmatta, medan den södra delen var belägen i kuperad skogsterräng (figur 8 & bilaga 2).

Sökschaktning. Inom åkermarken noterades en svag naturlig förhöjning, vilken korresponderade relativt väl med geometrins norra del. Här bestod dock undergrunden av grågul lera med enstaka stråk av morän (S14). Inget av arkeologiskt intresse iakttogs (figur 2, bilaga 2 & 3).

I diket, direkt norr om vägen öppnades schakt 15. I schaktet noterades att körvägen var uppbyggd av en kraftigt vägbank bestående av 0,5-1,0 meter stora stenar och block. Konstruktionen vilade direkt på undergrunden vilken bestod av grå lera (bilaga 9).

I skogsbacken söder om vägen syntes en relativt plan yta. Här öppnades två schakt där undergrunden bestod av moig lera med inslag av spridda naturstenar (S16 & S17). Inget av arkeologiskt intresse framkom.

Söder om schakt 17 dokumenterades en ansamling av spräckta stenar och block, cirka 15 x 10 meter stor. Stenmaterialet kan härröra från äldre förstärkningsarbeten av vägen, alternativt stenmaterial som röjts bort i samband med detta.

Direkt väster om det beskrivna området, delvis utanför markeringen för fornlämning 230, syntes en relativt plan svacka i den norrvända sluttningen. Ytan var cirka 30 x 20 meter stor (NV-SO) och framstod som stenröjd. Mot öster begränsades området av en tydlig kant, vilken kan utgöra en del av ett äldre åkerhak. I väster avgränsades området dels av att den storblockiga terrängen, dels av en täkgropt orienterad mot körvägen i norr (bilaga 2).

Centralt inom det stenröjda området, nära körvägen, dokumenterades en cirka 16 meter lång, 2 meter bred och halvmeter hög jordvall med inslag av natursten (A3). Det jord- och stenblandade innehållet övergick efter 7-8 meter till enbart skarpkantade och rundade stenar och block (figur 11, bilaga 4 & 9). Vallen kan ha uppkommit i samband med tidigare markarbeten kring körvägen. Läget i anslutning till haket, samt den avvikande riktningen, talar dock för att delar av konstruktionen utgör en så kallad röjstensvall, vilken uppkommit i samband med jordbruksarbete och röjning av åkermark. Jordvallen genomgrävdes och visade sig bestå av rundade naturstenar och gråbrun moig lera (S18). Nordost om vallen fanns ytterligare en ansamling av spräckta stenar och block, cirka 6 x 4 meter stor (bilaga 2).

Sydväst om A3, syntes en vag terrassliknande förhöjning med en rad av ställvis synliga stenar (HG9). I anslutning till stenraden framkom vid schaktning delar av en husgrund med en ställvis tätt lagd syll lagd i ett till två skift (figur 9, 11, 12, bilaga 2 & 4). Syllen, som var kallmurad, hade delvis rasat ut från konstruktionen och bestod av spräckta, rundade och oregelbundna naturstenar, cirka 0,3-0,7 meter stora. Åt öster kunde husgrunden avgränsas även om syllen ställvis var något otydlig. Husgrunden uppskattas till en storlek om cirka 5 x 5,5 meter (ONO-VSV).

Invändigt påträffades en rasering bestående av cirka 0,1-0,3 meter stora skärviga stenar blandat med rundade och kantiga naturstenar. I söder fanns även ett skörbränt stenblock. Fyllningen utgjordes mörkbrun sandig och grusig lera med ställvisa koncentrationer av sot och kolbitar. I söder fanns en koncentration av spridda slaggbitar tillsammans med lerklining/vittrat tegel.

Här påträffades även en samling järnföremål (bilaga 5) i form ett kraftigt stämjärnslikande eggverktyg av järn med tånge (F1). Trätt över verktyget satt en järnlänk (F2). Strax intill påträffades ett böjt knivblad (F3) tillsammans med en koncentration av slaggbitar och lerklining. Eggjärnet utgör eventuellt ett avskrot (se nedan), medan knivbladet troligen är ett halvfabrikat. På bladets ena sida syns ett antal tydliga slagmärken

Figur 5. Översikt över delar av Husby-Vreta 124:1. Bostadshusen (HG1 & HG2) är belägna i björkdungen. Till höger om fotbollsmålet, framför bebyggelselämningarna, syns en gräsbevuxen förhöjning i form av upplagda dumpmassor. Foto mot västsydväst: Lars Norberg 2018, Sörmlands Arkeologi AB.

Figur 6. Körvägen genom Husby-Rekarne 124:1. Till vänster i bild syns delar av den gräsbevuxna dumphögen. Foto mot söder: Lars Norberg 2018, Sörmlands Arkeologi AB.

Figur 7. Körvägen genom Husby-Rekarne 124:1 med schakt 7 och stenpackningen (A2). Foto mot söder: Lars Norberg 2018, Sörmlands Arkeologi AB.

Figur 8. Översikt över Husby-Vreta 230. Foto mot sydost: Lars Norberg 2018, Sörmlands Arkeologi AB.

Figur 9. Ingeborg Svensson undersöker lämningarna efter smedjan (HG9). Foto mot söder: Lars Norberg 2017, Sörmlands Arkeologi AB.

Figur 10. HG10 innan förundersökningen. Notera den långsträckta svackan centralt i bilden. Foto mot norr: Lars Norberg 2018, Sörmlands Arkeologi AB.

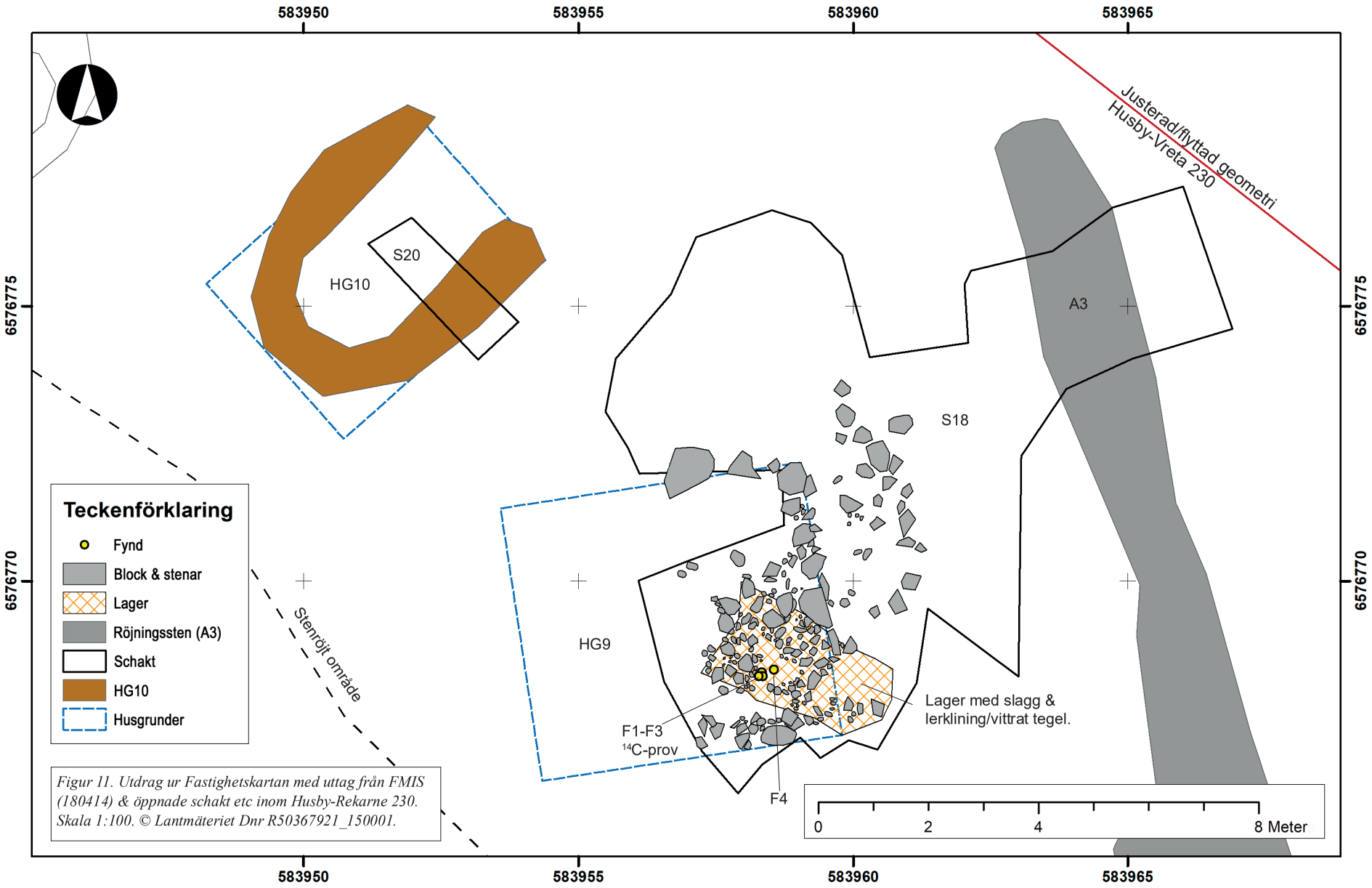

Figur 11. Utdrag ur Fastighetskartan med uttag från FMIS (180414) & öppnade schakt etc inom Husby-Rekarne 230. Skala 1:100. © Lantmäteriet Dnr R50367921_150001.

Anr	Snr	Sakord	Typ	Storlek	Status
Husby-Rekarne 124:1					
HG1	-	Husgrund med spisröse	Bostadshus	8,3 x 5,8 (VNV-OSO)	Ej undersökt
HG2	-	Husgrund	Bostadshus	13,8 x 5,2 (NNO-SSV)	Ej undersöktt
HG3	-	Husgrund, ekonomibyggnad	Loge/ladugård	14,9 x 5,7 (ONO-VSV)	Ej undersökt
HG4	S11	Husgrund, ekonomibyggnad	Loge/ladugård	49,2 x 9,8 (ONO-VSV)	Ej undersökt
HG5	-	Husgrund, ekonomibyggnad	Loge/ladugård	16,9 x 4,6 (ONO-VSV)	Ej undersökt
HG6	S6	Husgrund med spisröse	Loge/ladugård	31,7 x 9,4 (ONO-VSV)	Ej undersöktt
HG7	-	Husgrund, ekonomibyggnad	Jordkällare	11,8 x 7,6 (NV-SO)	Ej undersökt
HG8		Husgrund, ekonomibyggnad	Jordkällare	3,6 x 3,0 (NV-SO)	Ej undersökt
Husby-Rekarne 230					
HG9	S18	Husgrund	Smedja	5,5 x 5,0 (ONO-VSV)	Förundersökt
HG10	S20	Husgrund	Jordkällare	4,9 x 3,8 (NO-SV)	Förundersökt

Figur 12. Tabell över påträffade husgrunder.

efter en hammare (se foto bilaga 8). I närheten påträffades även en nit av järn (F4). Förekomsten av slagg och eldpåverkat material, tillsammans med järnföremålen indikerar att husgrunden använts för någon form av smidesverksamhet.

Knappt fem meter väster om HG9 fanns en 5 x 4 meter stor och 0,2-0,3 meter hög hästskoformad övertorvad förhöjning med en centralt belägen långsträckt svacka (HG10). Ett mindre schakt öppnades för hand genom grunden. I vallen framkom grusig sand, småsten och kalkbruk med inslag av sot och lerklining/vittrat tegel. Invändigt täcktes ytan av en tät rasering bestående av 0,1-0,3 meter stora stenar med inslag av sotig sand och grus. Formen på husgrunden antyder att den fungerat som någon form av källare (figur 10-12, bilaga 2 & 4). Inga föremål påträffades.

Ytterligare västerut dokumenterades två gropar, cirka 4-5 meter i diameter samt 0,5-0,8 meter djupa. Ett mindre schakt öppnades för hand genom den ena (S19). I botten påträffades en härva av äldre avslitna elledningar. Groparna utgör troligen fundament för två nedmonterade stolpar till en tidigare lokal luftledning (bilaga 2 & 9).

Utvärdering

Omfattning

Husby-Rekarne 124:1. Genom förundersökningen har by-/gårdstomten avgränsats och den befintliga utbredningen kan kvarstå oförändrad utom i söder. Här har geometrin utökats något för att till sin helhet innefatta samtliga lämningar i området. Inom den aktuella fornlämningen har sammanlagt *åtta husgrunder* identifierats (bilaga 1).

Husby-Rekarne 230. Inga spår av fornlämningen återfanns i åkermarken norr om körvägen i samband med förundersökningen. Däremot påträffades *två husgrunder* och en *röjstensvall* i skogspartiet söder därom. Området runt lämningarna bedömdes som stenröjt. Härav följer att geometrin för by-/gårdstomten justerats till sin omfattning och flyttats västerut (bilaga 2).

Den nya justerade geometrien för fornlämning 230 avgränsades i sydväst och söder av den storblockiga terrängen (naturlig ändmorän). Inget utesluter dock att ytterligare lämningar efter bebyggelsen kan återfinnas söder om det nu aktuella förundersökningsområdet, det vill säga inom de angränsande fastigheterna i söder och sydväst. I nordväst begränsades fornlämningen av en täktgrop orienterad mot körvägen i norr. I sydost och österut begränsades området av upplagd röjningssten samt schakt 17, där spår av lämningar saknades helt. I norr avgränsades området av körvägen.

Innehåll & dateringar

Husby-Rekarne 124:1. Eftersom syftet med förundersökningen var att avgränsa fornlämningen kan inget specifikt sägas om by-/gårdstomtens datering. Enligt tillgängligt källmaterial tillkom bebyggelsen någon gång under 1700-talets första decennier kvarstod fram till 1960-talet.

Den befintliga *körvägen* genom den norra delen av Husby-Rekarne 124:1 vilade direkt på av grå lera (undergrund). Utöver det påträffades en underlagrande stenpackning (A2) mittför HG1. Konstruktionen tolkades som en förstärkning av gårdsplanen/vägen i anslutning till bostadshuset. Med utgångspunkt i påträffat fyndmaterial i form av porslinsskärvor, fajans och järnskrot kan stenpackningen dateras till 1800-talet. *Körvägens* förgrening i fornlämningens södra delar utgjorde enligt 1897 års karta den då huvudsakliga gårdsplanen

mellan bostadshusen och de större ekonomibyggnaderna. Här påträffades endast omrörda massor efter de rivna ekonomibyggnaderna. Inget övrigt av arkeologiskt intresse noterades.

Husby-Rekarne 230. HG9 tolkades med utgångspunkt i lämningens karaktär och innehåll som resterna efter en smedja. Fynden utgjordes av ett stämjärnsliknande eggverktyg av järn med en kraftig fyrsidig tånge (F1), en järnlänk (F2) samt ett knivblad (F3) och en nit (F4). Utöver det påträffades även ett flertal slaggbitar. F1 har eventuellt har utgjort ett avskrot. Avskroten är ett verktyg som placeras i ett hål i städets ovansida och används för att hugga av eller dela på exempelvis ämnesjärn (Karlsson 2015, s. 155f). Eggen på det aktuella föremålet är något skadad och intryckt. Knivbladet, som var böjt och saknade tånge, tolkades som ett halvfabrikat då ena sidan uppvisade tydliga märken efter en hammare.

Det daterade ^{14}C-provet från smedjan (HG9) samlar sig inom ett intervall mellan 1470-1650 AD (kalibrerad ålder, 2 sigma), där tyngpunkten ligger i 1500-talet (bilaga 7).

I HG10 påträffades inga föremål. I den öppnade ytan framkom dock tegel och kalkbruksrester. Den vallformiga hästskoliknade huskonstruktionen och den centralt belägna längsgående svackan antyder att byggnadslämningen utgjort en jordkällare.

Den befintliga *körvägen* belägen norr om Husby-Rekarne 230 var uppbyggd av en kraftigt vägbank bestående av 0,5-1,0 meter stora stenar och block. Konstruktionen vilade direkt på undergrunden vilken bestod av grå lera. Även om ingen absolut datering kan ges av den befintliga vägbanken indikerar den kraftiga uppbyggnaden att vägen byggts om eller avsevärt förbättrats under 1800-1900-talet. Inget övrigt av arkeologiskt intresse noterades.

Bevarandegrad

Husby-Rekarne 124:1. Husgrunderna är välbevarade med undantag för HG4-HG6. Här har delar av syllarna tagits bort längs grundernas norra långsidor, gissningsvis i samband med att byggnaderna revs. Inför framtida markarbeten och eventuell avverkning bör området markeras ut på lämpligt vis. Körning med skogsmaskiner eller liknande bör ej ske inom fornlämningen.

Husby-Rekarne 230. Husgrunderna och närområdet ger ett välbevarat, om än av tid fragmentariskt intryck. I väster fanns en mindre täkt vilken inte berörde bebyggelselämningarna i direkt mening. Husgrunderna var relativt enkla och svåridentifierade ovan mark, varför de lätt kan ta skada vid framtida markarbeten och eventuell avverkning. Därför bör området markeras ut på lämpligt vis. Körning med skogsmaskiner eller liknande bör ej ske inom fornlämningen.

Vetenskaplig potential

Troligen utgör smedjan resterna efter en gårdssmedja som hört till det äldre Vreta känt från år 1640-talet. Var bostadsbebyggelsen i så fall legat är oklart, men den kan ha rivits helt i samband flytten till det nya läget (Husby-Rekarne 124:1), alternativt förstörts vid en senare utbyggnad av körvägen.

Även om det rör sig om en lokal verksamhet i form av en gårdssmedja kan platsen sättas in i ett större sammanhang. Redan under 1400-talet omnämns smedjor kring Eskilstunaån och efter reduktionen togs nya initiativ till att exploatera vattenkraften i kungamaktens regi. Bland annat utvecklades bruksverksamhet under 1500- och 1600-talet med flera hammarsmedjor (Nyström & Eriksson 2008, s. 51).

En framtida arkeologisk undersökning av platsen kan ge svar på renodlat arkeologiska frågor som berör platsens organisation, vilka föremål som tillverkats och relationen till Vretas bebyggelse. En arkeometallurgisk analys kan ge svar på vilka smidestekniker som nyttjats och vilken form av råvara som använts (obearbetad metall eller råämnen). Utöver det kan järnföremål analyseras för att studera metallens kvalitet, medan en analys av slagg och glödskal kan ge besked om vilka processled som varit aktuella (jfr tex. Hamilton, Werthwein & Grandin 2012).

Såväl Husby-Vreta 124:1 och 230 utgör *Fornlämningar* och bör omfattas av arkeologiska undersökningar vid en eventuell exploatering.

Referenser

Andersson, Carin & Hjalmarsson, Rolf. 1998. *Dokumentation av kraftstationen i Skogstorp*. Eskilstuna museer.

Hamilton, John, Werthwein, Göran & Grandin, Lena. 2012. *Smedja, bebyggelse och boplatsspår vid Valsta bytomt*. Uppland, Norrsunda socken, Vallstanäs 2:17, RAÄ 265, RAÄ 280 & RAÄ 281. Arkeologisk undersökning. *RAÄ UV Rapport 2012:7*. Stockholm.

Karlsson, Catarina. 2015. *Förlorat järn – det medeltida jordbrukets behov och förbrukning av järn och stål.* SLU. Acta Universitatis Agriculturæ Sueciæ 2015:38 & Jernkontorets bergshistoriska skriftserie 49. Diss. Uppsala.

Norberg, Lars. 2016. *Husby-Vreta*. Husby-Vreta 1:1 mfl, Husby-Rekarne socken, Eskilstuna kommun, Södermanlands län. Arkeologisk utredning. *Sörmlands Arkeologi AB, Rapport 2016:14*. Nyköping.

Nyström, Bengt & Eriksson Elin. 2008. *Lagersbergs säteri – en karolinsk herrgård i Eskilstuna.* Utgiven

av Stiftelsen Lagersberg & Eskilstuna stadsmuseum. Eskilstuna.

Arkiv

ArkivDigital.
Husby-Rekarne (D) AI:1 (1689-1690) Bild 22 / sid 15

Husby-Rekarne hembygdsförening (HBF), Bygdeband.
http://www.bygdeband.se/forening/435957/sverige/sodermanlands-lan/eskilstuna/husby-rekarne/husby-rekarne-hembygdsforening/
Nils Lindhes diabilder åren 1962-1981 & Skogstorps historia av Nils Lindhe.

Lantmäteristyrelsens arkiv (LMS), Arkivsök.
Akt nr C31-81:c1:67. Geometrisk avmätning. År 1647.
Akt nr C31-81:1. Geometrisk avmätning. År 1729.

Lantmäterimyndighetens arkiv (LMM), Arkivsök.
Akt 04-HUR-135. Gränsbestämning, ägoutbyte, övrigt. År 1897.

Administrativa uppgifter

Projektnummer Sörmlands Arkeologi AB: 1801
Länsstyrelsens dnr: 431-6846-2018
Tid för undersökningen: 2018-04-23–2018-05-03
Personal: Patrik Gustafsson Gillbrand, Lars Norberg & Ingeborg Svensson
Belägenhet: Ekonomisk karta över Sverige 10G5h. Upprättad av RAK. Skala 1: 10 000
N (x) 6576823,384 E (y) 583820,092 (124:1)
N (x) 6576771,875 E (y) 583939,065 (230)
Koordinatsystem: SWEREF99 TM
Höjdsystem: RH 2000
Undersökt yta: 520 m^2 (234 m^2, Husby-Rekarne 124:1 respektive 286 m^2, Husby-Rekarne 230)

Inget analogt dokumentationsmaterial utöver rapporten föreligger. Digital dokumentation förvaras hos Sörmlands Arkeologi AB i väntan på meddelande från ATA angående rutiner för leverans av digitalt material.

Fynd med nr 1-4 förvaras vid Sörmlands Arkeologi AB i avvaktan på fyndfördelning.

Bilagor

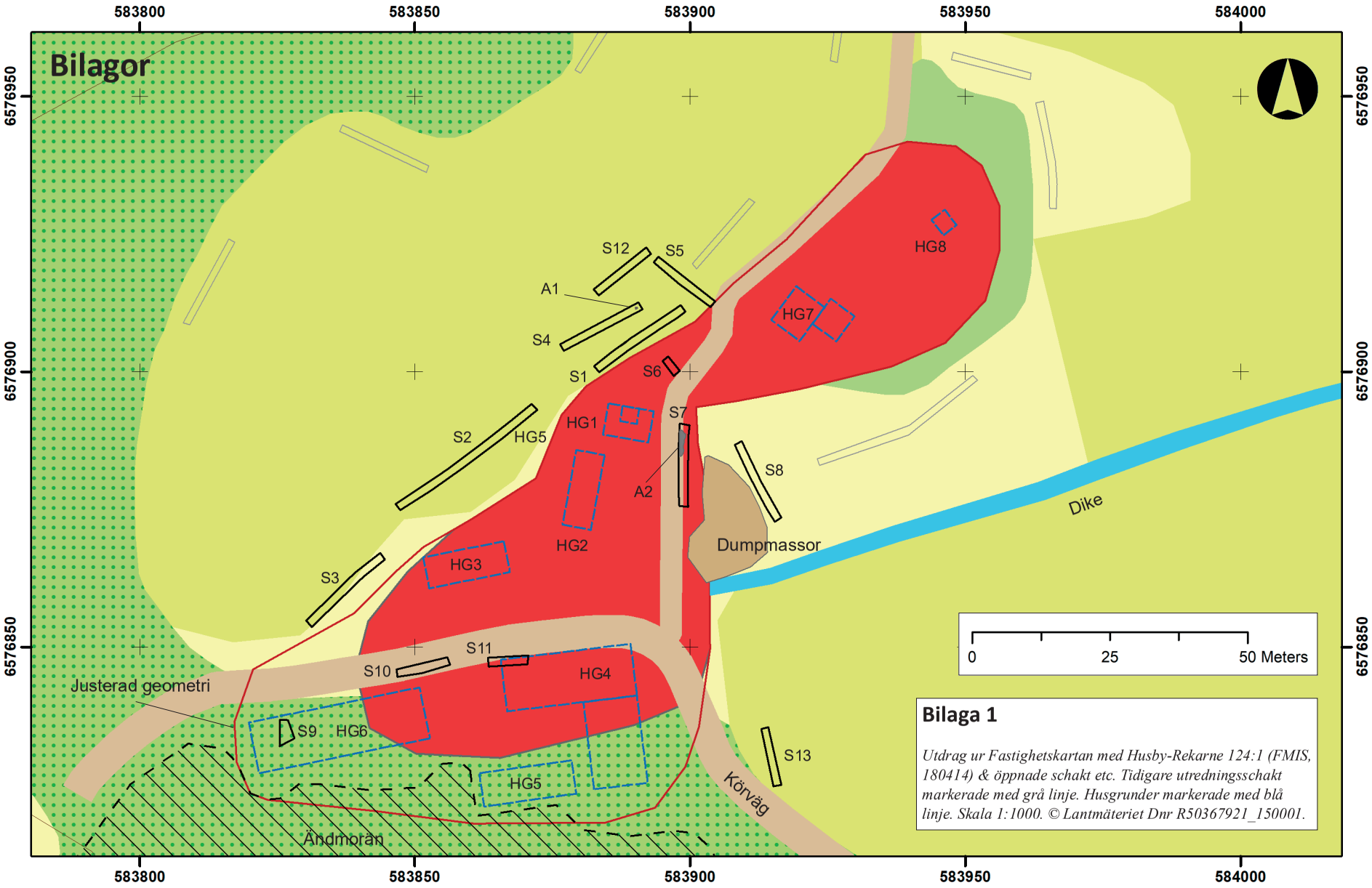

Bilaga 1

Utdrag ur Fastighetskartan med Husby-Rekarne 124:1 (FMIS, 180414) & öppnade schakt etc. Tidigare utredningsschakt markerade med grå linje. Husgrunder markerade med blå linje. Skala 1:1000. © Lantmäteriet Dnr R50367921_150001.

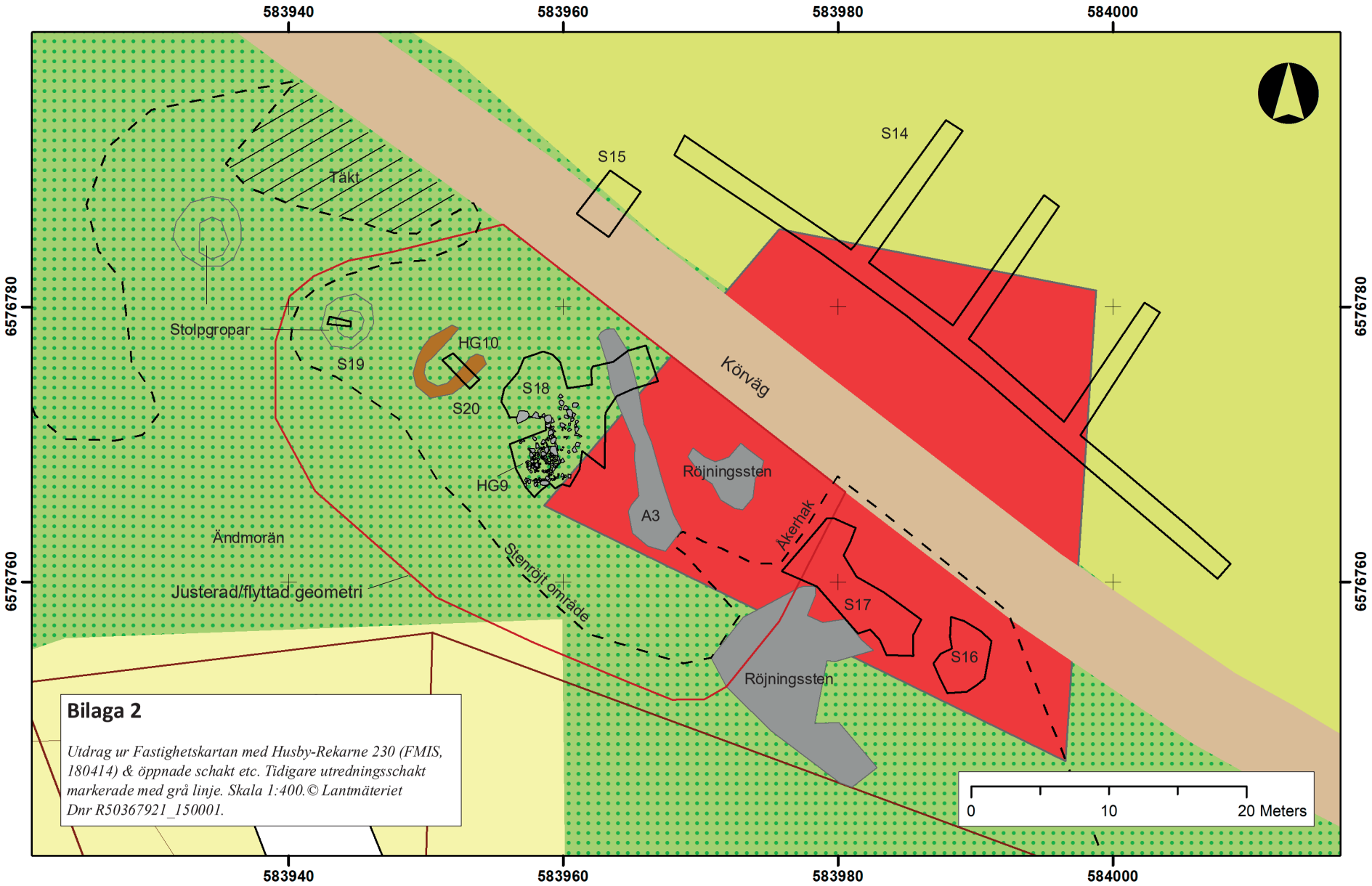

Bilaga 2

Utdrag ur Fastighetskartan med Husby-Rekarne 230 (FMIS, 180414) & öppnade schakt etc. Tidigare utredningsschakt markerade med grå linje. Skala 1:400.© Lantmäteriet Dnr R50367921_150001.

Bilaga 3. Schakttabell

Schakt	Storlek (m)	Djup (m)	Anl.	Terräng/Lagerföljd
1	19 x 1,6	0,20-0,25	-	Gräsmatta. Fd. åkermark. Svag sluttning mot väst-sydväst. Under gräsmattan framkom rester av en diffus ploggång och därefter grå lera. Enstaka järnspik, tegelfragment och vit fajans. I botten ljusgrå lera med inslag av morän (undergrund).
2	31 x 1,6	0,15-0,25	-	Gräsmatta. Fd. åkermark. Svag sluttning mot sydväst. Under gräsmattan framkom rester av en diffus ploggång och därefter grågul lera samt enstaka skarpkantade stenar, ca 0,15-0,3 m st. Enstaka järnspik och tegelfragment. I botten ljusgrå lera (undergrund).
3	18 x 1,6	0,15-0,25	-	Gräsmatta. Fd. åkermark. Svag sluttning mot sydväst. Under gräsmattan framkom rester av en diffus ploggång och därefter grågul lera. I botten ljusgrå lera (undergrund).
4	16 x 1,6	0,20-0,25	A1	Gräsmatta. Fd. åkermark. Svag sluttning mot väst-sydväst. Under gräsmattan framkom rester av en diffus ploggång och därefter grå lera. Stenskott stolphål, ca 0,3 m i diam och 0,1 m dj. I botten ljusgrå lera med inslag av morän (undergrund).
5	13 x 1,6	0,20-0,25	-	Gräsmatta. Fd. åkermark. Svag sluttning mot väst-sydväst. Under gräsmattan framkom resterna av ploggången och därefter grå siltig lera innehållande rikliga mängder småsten. I botten ljusgrå lera med inslag av morän samt enstaka markfasta stenar, ca 0,3 m st. (undergrund).
6	3,4 x 1,6	0,20-0,40	-	Vägkant, grästorv. Svag sluttning mot väst intill stig/äldre körväg. Under torven framkom brungrå lerig morän samt rikliga mängder småsten, ca 0,20-0,25 m tjockt. I botten ljusgrå siltig lera med inslag av morän (undergrund).
7	15 x 1,6	0,30-0,60	A2/Körväg	Vägkant, grästorv. Svag sluttning mot öster intill äldre körväg. Öster om vägen framkom påförda massor i form av brungrå lera, ca 0,20-0,25 m tjockt. Vägbanken i väster bestod av ett ca 0,3 m tjockt lager brungrå lera hårdgjort med ett skikt tätt lagda spräckta stenar, ca 0,3-0,4 m st. I stenpackningen, som kunde följas i knappt 5 m, påträffades enstaka skärvor oglaserat yngre rödgods, delar av blomkrukor, buteljglas samt spik och järnskrot. Därunder fanns ett par meterstora markfasta block samt ljusgrå lerig morän (undergrund).
8	16 x 1,6	0,30-0,35	-	Gräsorv. Fd. åkermark. Ploggången utgjordes av brungrå lera med inslag av tegelkross och småsten. I botten grågul lera (undergrund).
9	4,7 x 3	0,20-0,40	HG6	Grästorv. Riven/bortsschaktad del av husgrund. Ovan mark syntes inga spår efter den tidigare ekonomibyggnaden. Under torven framkom i söder grå siltig lera med inslag av småsten. Mot norr påträffades asfalt, rikliga mängder kol, elproppar, delar av en fönsterbräda i marmor samt sand och grus. Botten utgjordes av lera (undergrund).
10	10 x 1,6	0,40-0,0,50	Körväg	Äldre körväg. Fyllning av tegelkross, sand och grus samt rundade och spräckta stenar. I botten lerig morän (undergrund).
11	7 x 1,6	0,50-0,80	Körväg/HG4	Grästorv. Riven/bortsschaktad del av husgrund. Ovan mark syntes inga spår efter den tidigare ekonomibyggnaden. Under grästorven framkom tegelkross och småsten blandat med brun sand och grus. Under detta ett lager spräckta, ca 0,4-0,8 m st stenar. I botten grå lera (undergrund).

Schakt	Storlek (m)	Djup (m)	Anl.	Terräng/Lagerföljd
12	12 x 1,6	0,20-0,25	-	Gräsmatta. Fd. åkermark. Svag sluttning mot väst-sydväst. Under gräsmattan framkom diffus ploggång och därefter grå lera. I botten ljusgrå lera med inslag av morän (undergrund).
13	11 x 1,6	0,20-0,25	-	Gräsmatta. Fd. åkermark. Svag sluttning mot norr-nordost. Under gräsmattan framkom rester av en diffus ploggång och därefter grå lera. I botten ljusgrå lera med inslag av morän (undergrund).
14	85 x 1,6	0,20-0,25	-	Gräsmatta. Fd. åkermark. Svagt krön och flack sluttning mot norr. Under gräsmattan framkom rester av en diffus ploggång och därefter grå lera med inslag av grusig morän. I botten ljusgrå lerig morän (undergrund).
15	4 x 2,75	0,25-1,0	Vägbank	Vägkant, grästorv. Under den grusade och hårdgjorda vägbanken framkom brungrå vägfyllning av grus och lera samt lagda 0,5-1,0 m st stenar. I det intillliggande diket påträffades en genomskinlig glasbutelj (1900-tal). Därunder grå lera (undergrund).
S16	5 x 3	0,20-0,30	-	Skogsterräng, blandskog. Under torven framkom grågul siltig morän och småsten. Över hela ytan fanns spridda markfasta naturstenar, 0,3-1,0 m st. I botten grågul siltig morän (undergrund).
S17	12 x 3	0,20-0,30	-	Skogsterräng, blandskog. Under torven framkom grågul siltig morän och småsten. Över hela ytan fanns spridda markfasta naturstenar, 0,3-1,0 m st. I botten grågul siltig morän (undergrund).
S18	14 x 8	0,20-0,30	HG9 & A3	Skogsterräng, blandskog och rikligt med sly. Under torven framkom grå siltig lera med inslag av småsten. I norr en ca 16 m l, 2 m br och 0,5 m h vall av natursten och lera (A3). Det ler- och stenblandade innehållet övergår mot öster till enbart upplagda skarpkantade och rundade stenar och block. Botten utgjordes av grå siltig och lerig morän övergående i grusig morän i söder (undergrund).
S19	1,6 x 0,6	0,20-0,25	Grop	Skogsterräng, blandskog och rikligt med sly. Under torven framkom grusig morän med inslag av småsten (undergrund). I gropens botten påträffades en avkapad äldre elledning.
S20	3 x 1	0,20-0,25	HG10	Skogsterräng, blandskog och rikligt med sly. Under torven framkom brungrå grusig morän med inslag av småsten och kalkbruksrester. Centralt i husgrunden syntes enstaka ca 0,4 m st naturstenar samt en tät rasering av 0,2-0,3 m stora rundade och skarpkantade stenar. I raseringen noterades även tegelstenar, hela och fragmenterade samt ytterligare kalkbruk. Botten utgjordes av grågul grusig morän i söder (undergrund).

Bilaga 4. Anläggningsbeskrivningar

A1, Stolphål, stenskott
Storlek: ca 0,47 x 0,43 m st & ca 0,15 m dj (SSV-NNO)
Belägenhet: N (x) 6576911,63 E (y) 583890,23 z36,79
Status: Förundersökt & borttaget (schakt 4).

Beskrivning. Syntes efter sökschaktning som en rundad gråbrun mörkfärgning omgiven ca 0,05-0,25 m stora rundade stenar synliga i ytan. Fyllningen utgjordes av gråbrun era med enstaka kolbitar i botten. Anläggningen hade en rundad botten i profil och var nedgrävd i grå lera (undergrund). Inga föremål påträffades.

A2, Stenpackning
Storlek: ca 4,9 x 1,2 m st & ca 0,2-0,3 m tj (NNO-SSV)
Belägenhet: N (x) 6576884,62 E (y) 583897,99 z36,89
Status: Förundersökt (schakt 7).

Beskrivning. Syntes efter sökschaktning som en tätt lagd enskiktad stenpackning bestående av spräckta stenar, ca 0,3-0,4 m st. Stenpackningen underlagrade körvägen ungefär mittför grunden (gaveln) till det ena bostadshuset (HG1). Konstruktionen var relativt välavgränsad i öster, söder och norr, men något oregelbunden till formen. Funktionen är oklar, men troligen rör det sig om någon form av förstärkning av gårdsplanen och/eller vägen i anslutning till bostadshuset. I stenpackningen påträffades enstaka porslinsskärvor, fajans och järnskrot. Med utgångspunkt i föremålen ska konstruktionen knytas till gårdstomten och bör dateras till 1800-talet. Stenpackningen vilade på grå lera. Föremålen tillvartogs ej.

A3, Röjstensvall
Storlek: ca 16 x 2,0 m st & 0,5 m h (NNV-SSO)
Belägenhet: N (x) 6576763,54 E (y) 583965,01 z37,72
Status: Förundersökt (schakt 18)

Beskrivning. Syntes före sökschaktning som en ca 16 meter lång, två meter bred och halvmeter hög jordvall med inslag av natursten. Det jord- och stenblandade innehållet övergick i östlig riktning till upplagda skarpkantade och rundade stenar och block, ca 0,2-0,4 m st. Jordvallen genomgrävdes och visade sig bestå av rundade naturstenar och gråbrun moig lera. Vallen kan ha uppkommit i samband med tidigare markarbeten kring körvägen. Läget i anslutning till haket i öster, samt den avvikande riktningen, talar dock för att konstruktionen utgör en så kallad röjstensvall, vilken uppkommit i samband med jordbruksarbete och röjning av åkermark. Nordost om vallen fanns ytterligare en ansamling av spräckta stenar och block, cirka 6 x 4 meter stor. A3 vilade på grå siltig lera (undergrund). Inga föremål påträffades.

HG9, Husgrund, smedja
Storlek: ca 5,5 x 5,0 m st & 0,2-0,3 m h (ONO-VSV).
Belägenhet: N (x) 6576766,37 E (y) 583954,34 z38,30
Status: Förundersökt (schakt 18)

Beskrivning. Syntes före sökschaktning som en svag terrassliknande förhöjning med en rad av ställvis synliga stenar i norr. Efter avtorvning framkom en ställvis tätt lagd syll lagd i ett till två skift. Syllen, som var kallmurad, hade delvis rasat ut från konstruktionen och bestod av spräckta, rundade och oregelbundna naturstenar, cirka 0,3-0,7 meter stora. I norr och söder kunde husgrunden avgränsas även om syllen ställvis var något otydlig. Husgrundens storlek uppskattades till cirka 5 x 5,5 meter (ONO-VSV).

Invändigt påträffades en rasering bestående av cirka 0,1-0,3 meter stora skärviga stenar blandat med rundade och kantiga naturstenar. I söder fanns även ett skörbränt stenblock. Fyllningen utgjordes mörkbrun sandig och grusig lera med ställvisa koncentrationer av sot och kolbitar. I söder fanns en koncentration av spridda slaggbitar tillsammans med lerklining/vittrat tegel. Här påträffades även en samling järnföremål i form ett kraftigt stämjärnslikande eggverktyg av järn med tånge (F1). Trätt över verktyget satt en järnlänk (F2). Strax intill påträffades ett böjt knivblad (F3) tillsammans med en koncentration av slaggbitar och lerklining. I närheten påträffades även en nit av järn (F4).

Förekomsten av slagg och eldpåverkat material, tillsammans med järnföremålen indikerar att husgrunden utgjort en smedja. Konstruktionen vilade på siltig och lerig morän (undergrund).

Fynd: F1-F4 (bilaga 5)

Datering på kol från gran (Lab nr Ua-59136, 335±29 BP, (95,4%) 1470-1650AD, kalibrerad ålder 2 sigma, (68,2%) 1490-1640AD, kalibrerad ålder 1 sigma (bilaga 6 & 7).

HG10, Husgrund, jordkällare
Storlek: ca 4,9 x 3,8 m st & 0,2-0,3 m h (NO-SV).
Belägenhet: N (x) 6576773,36 E (y) 583950,35 z39,21
Status: Förundersökt (schakt 20).

Beskrivning. Syntes före sökschaktning som en svag hästskoformad förhöjning med en centralt belägen långsträckt svacka. Ett mindre schakt öppnades för hand genom grunden. I den östra vallen framkom grusig sand, småsten och kalkbruk med inslag av sot och lerklining/vittrat tegel. Invändigt täcktes ytan av en tät rasering bestående av 0,1-0,3 meter stora stenar med inslag av sotig sand och grus. Formen på husgrunden antyder att den fungerat som någon form av källare. HG10 vilade på sandig och grusig grågul morän. Inga föremål påträffades.

Bilaga 5. Fyndregister

Fnr	Snr	Kontext	Sakord	Material	Datering	Vikt (g)	Storlek (cm)	Del	Ant	Anmärkning
1	18	HG9	Avskrot	Fe	1500-tal	249,18	13 x 4,5 x 1,4	Egg & tånge	1	Konserverad
2	18	HG9	Länk	Fe	1500-tal	59,98	9,5 x 4,4 x0 ,7	Hel	1	Konserverad
3	18	HG9	Kniv	Fe	1500-tal	64,30	11,2 x 2,3 x 0,7	Blad	1	Konserverad, halvfabrikat?
4	18	HG9	Nit	Fe	1500-tal	4,20	2,0 x 0,5 x 0,5	Skalle & skaft	1	Ej konserverad

Överst, Avskrot med järnlänk in situ (F1 & F2). En del av knivbladet (F3) anas strax därbakom och till höger. Undre bilden visar F1 & F2 efter konservering. Foto: Lars Norberg 2018, Sörmlands Arkeologi AB.

Bilaga 6. Vedartsanalys

VEDLAB

Vedanatomilabbet

Vedlab rapport 18040

Vedartsanalyser på material från Södermanland, Husby-Rekarne 230

Adress:
Kattås
670 20 GLAVA

Telefon:
070 34 00 645
E-post: vedlab@telia.com

Bankgiro:
5713-0460
www.vedlab.se

Organisationsnr:
650613-6255

VEDLAB

Vedanatomilabbet

Vedlab rapport 18040 2018-05-29

Vedartsanalyser på material från Södermanland, Husby-Rekarne 230

Uppdragsgivare: Lars Norberg/Sörmlands Arkeologi AB

Arbetet omfattar ett kolprov från en husgrund, eventuellt en smedja.
Provet innehåller kol från gran. Gran kan ge hög egenålder vid datering.

Analysresultat

Anl.	ID	Anläggnings-typ	Prov-mängd	Analyserad mängd	Trädslag	Utplockat för ^{14}C-dat.	Övrigt
HG9	1	Husgrund	6,9g	6,2g 7 bitar	Gran 7 bitar	Gran 100mg	

Erik Danielsson/VEDLAB
Kattås
670 20 GLAVA
Tfn: 070 34 00 645
E-post: vedlab@telia.com
www.vedlab.se

De här trädslagen förekom i materialet

Art	*Latin*	Max ålder	Växtmiljö	Egenskaper och användning	Övrigt
Gran	*Picea abies*	350 år	Trivs på näringsrika jordar. Tål beskuggning bra och konkurrerar därför lätt ut andra arter	Lätt och lös men ganska seg ved. Ofta rakvuxen. Ganska motståndskraftig mot röta. Stolpar golvbrädor störar lieskaft, korgar	Bark till taktäckning. Granbarr till kreatursfoder

Uppgifter om maximal ålder, växtmiljö, användning mm är hämtade ur: Holmåsen, Ingmar Träd och buskar. Lund 1993. Gunnarsson, Allan Träden och människan. Kristianstad 1988. Mossberg, Bo m.fl. Den nordiska floran. Brepol, Turnhout 1992.

Vedartsanalysen görs genom att studera snitt- eller brottytor genom mikroskop. Jag har använt stereolupp Carl Zeiss Jena, Technival 2 och stereomikroskop Leitz Metalux II med upp till 625 gångers förstoring. Mikroskopfoton är tagna med Nikon Coolpix 4500. Referenslitteratur för vedartsbestämningen har i huvudsak varit Schweingruber F.H. Microscopic Wood Anatomy 3rd edition och Anatomy of European woods 1990 samt Mork E. Vedanatomi 1946. Dessutom har jag använt min egen referenssamling av förkolnade och färska vedprover.

Bilaga 7. ^{14}C-analys

UPPSALA UNIVERSITET

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Göran Possnert

Besöksadress:
Ångströmlaboratoriet
Lägerhyddsvägen 1
Rum 4143

Postadress:
Box 529
751 20 Uppsala

Telefon:
018 – 471 30 59

Telefax:
018 – 55 57 36

Hemsida:
http://www.tandemlab.uu.se

E-post:
Goran.Possnert@physics.uu.se

Uppsala 2018-07-31

Lars Norberg
Sörmlands Arkeologi AB
Tideliusgatan 37, 3 tr
118 69 STOCKHOLM

Resultat av ^{14}C datering av träkol från Fornlämning Husby-Rekarne 230, Eskilstuna, Husby-Rekarne socken, Skogstorp, Vreta, Södermanlands län. (p 1686a)

Förbehandling av träkol och liknande material:

1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1 % HCl tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1 % NaOH tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före acceleratorbestämningen av ^{14}C-innehållet förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 4, till CO_2-gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

RESULTAT

Labnummer	Prov	$\delta^{13}C$‰ V-PDB	^{14}C age BP
Ua-59136	HG9, Prov 1	-24,0	335 ± 29

Med vänlig hälsning

Göran Possnert / Lars Beckel

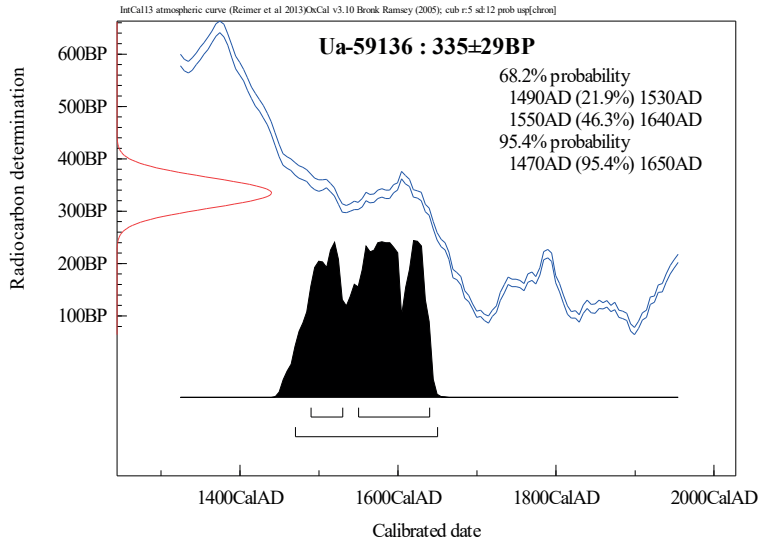

Bilaga 8. Konservering

OXIDER
Avlägsna - Skydda - Bevara

Konserveringsrapporter över föremål från Husby-Rekarne 230 Skogstorp, Eskilstuna

Max Jahrehorn
Rapport september 2018
K18-194
OXIDER

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Inledning……. 2
Mål……. 2
Syfte……. 2
Metod……. 2
Föremålsstatus……... 2
Konservering……...……... 2
Konserveringsrapporter…… 3

Inledning

Materialet kommer från undersökningarna vid Husby-Rekarne 230, Skogstorp, Eskilstuna
Föremålen består av järn.

Sammanlagt består fynden av 3 fyndposter.

Oxider har fått uppdraget att utföra konserveringsarbetet. Följande rapport avser arbetets utförande.

Mål

- Dokumentation av de olika föremålen
- Konservering av materialet
- Dokumentation av uppdraget

Syfte

Det övergripande syftet med konserveringsarbetet är att säkra materialet från fortsatt nedbrytning. Föroreningar avlägsnas tills nivån för ursprunglig yta nås.

Metod

Varje föremål bedöms individuellt med fokus på läsbarhet och korrosionsgrad. För att säkerställa informationen innan konservering fotograferas materialet. Konserveringsmetoden väljs efter objektens status samt efter de föroreningar som vidhäftar dess ytor. Metoden skall vara skonsam mot föremålen.

Föremålsstatus

Föroreningarna och korrosionsprodukterna varierar i materialet, allt från tunt sittande jord till extremt hårda produkter.

Konservering

Föroreningar och korrosionsprodukter varierar över föremålens ytor, ibland tunt men även som tjocka hårda föreningar. I några fall fanns täta, höga krustor. Konserveringsmetoden valdes efter varje enskilt föremål, efter dess specifika status och nedbrytningsgrad.
Målet med konserveringen var att avlägsna föroreningar på ett sådant sätt att nivån nåddes till ursprunglig yta om möjligt. Arbetet fram dit var att tillföra så lite kemikalier som möjligt, i kombination med mekanisk rengöring.

OXIDER
Avlägsna - Skydda - Bevara

Konserveringsrapport

MJ Rapport id: K18-194

Ort/Anläggning: Husby-Rekarne 230, Skogstorp, Eskilstuna **Fynd nr:** 1
Kons nr:
Kontaktperson: Lars Norberg, Sörmlands Arkeologi AB **Datum in:** 2018-05-23
Datum ut: 2018-09-20

Föremål: Stämjärn

Material: Järn **Antal:** 1

Mått:

Vikt in: 259,73g **Vikt ut:** 249,38g **Foto:** Ja

Behandling:

Järnet har en tydlig form och ytorna har tunna föroreningar, under dessa finns en relativt jämn krustbildning. Ett par något högre krustor är synliga.

Föremålet innan konservering.

Järnet bearbetades under mikroskop med skalpell och dentalverktyg. Efter denna grövre rengöring så blästrades ytorna med aluminiumoxid, där korrosionsprodukter av hårdare och tätare karaktär avlägsnas. Föremålet urlakades med natriumhydroxid (NaOH) kring en nivå av pH 11, till dess att kloridhalten är obefintlig i lakvätskan. NaOH avlägsnas genom lakning i ljummet avjoniserat vatten. Vidare dehydrering med 95%-ig etanol samt torkas.
För att avlägsna och jämna ytorna ytterligare från föroreningar, blästras ytorna återigen, då med glaspärlor. Dehydrering i etanol samt en kontrollerad torkning. Behandlingen avslutas med att en ytbehandling läggs i form av Dinitrolpasta som penslas över ytorna, senare appliceras mikrokristallint vax i pastaform.

Järnet efter konservering, dess spetsiga ände något deformerad.

OXIDER
Avlägsna - Skydda - Bevara

Konserveringsrapport

MJ Rapport id: K18-194

Ort/Anläggning: Husby-Rekarne 230, Skogstorp, Eskilstuna **Fynd nr:** 2
Kons nr:
Kontaktperson: Lars Norberg, Sörmlands Arkeologi AB **Datum in:** 2018-05-23
Datum ut: 2018-09-20

Föremål: Järnlänk

Material: Järn **Antal:** 1

Mått:

Vikt in: 65,47g **Vikt ut:** 60,00g **Foto:** Ja

Behandling:

Länken är täckt av föroreningar och spridda krustor, en del av dessa är något högre och kraftigare.

Länken före konservering.

Föremålet bearbetades under mikroskop med skalpell och dentalverktyg. Efter denna grövre rengöring så blästrades ytorna med aluminiumoxid, där korrosionsprodukter av hårdare och tätare karaktär avlägsnas. Länken urlakades med natriumhydroxid (NaOH) kring en nivå av pH 11, till dess att kloridhalten är obefintlig i lakvätskan. NaOH avlägsnas genom lakning i ljummet avjoniserat vatten. Vidare dehydrering med 95%-ig etanol samt torkas.
För att avlägsna och jämna ytorna ytterligare från föroreningar, blästras ytorna återigen, då med glaspärlor. Dehydrering i etanol samt en kontrollerad torkning. Behandlingen avslutas med att en ytbehandling läggs i form av Dinitrolpasta som penslas över ytorna, senare appliceras mikrokristallint vax i pastaform.

OXIDER
Avlägsna - Skydda - Bevara

Konserveringsrapport

MJ Rapport id: K18-194

Länken efter konservering.

OXIDER
Avlägsna - Skydda - Bevara

Konserveringsrapport

MJ Rapport id: K18-194

Ort/Anläggning: Husby-Rekarne 230, Skogstorp, Eskilstuna **Fynd nr:** 3
Kons nr:
Kontaktperson: Lars Norberg, Sörmlands Arkeologi AB **Datum in:** 2018-05-23
Datum ut: 2018-09-20
Föremål: Kniv, del av

Material: Järn **Antal:** 1

Mått:

Vikt in: 71,55g **Vikt ut:** 64,36g **Foto:** Ja

Behandling:

Delen är böjd och har en tydlig rygg och egg. Ytorna täcks av tunna föroreningar och en spridd jämn krustbildning.

Kniven före konservering.

Konserveringsrapport

MJ Rapport id: K18-194

Kniven bearbetades under mikroskop med skalpell och dentalverktyg. Efter denna grövre rengöring så blästrades ytorna med aluminiumoxid, där korrosionsprodukter av hårdare och tätare karaktär avlägsnas. Kniven urlakades med natriumhydroxid (NaOH) kring en nivå av pH 11, till dess att kloridhalten är obefintlig i lakvätskan. NaOH avlägsnas genom lakning i ljummet avjoniserat vatten. Vidare dehydrering med 95%-ig etanol samt torkas.
För att avlägsna och jämna ytorna ytterligare från föroreningar, blästras ytorna återigen, då med glaspärlor. Dehydrering i etanol samt en kontrollerad torkning. Behandlingen avslutas med att en ytbehandling läggs i form av Dinitrolpasta som penslas över ytorna, senare appliceras mikrokristallint vax i pastaform.

Kniven efter konservering.

OXIDER

Avlägsna - Skydda - Bevara

OXIDER AB
Box 980
39129 Kalmar

www.oxider.se

Telefon: 0722 47 58 58

E-post: max.jahrehorn@oxider.se

Bilaga 9. Fotodokumentation

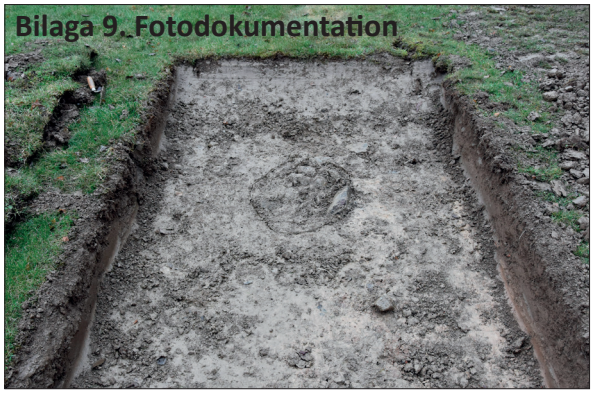

Stolphålet (A1) i schakt 4 före undersökning. Foto mot nordost: Lars Norberg 2018, Sörmlands Arkeologi AB.

Schakt 6 öppnat i anslutning till körvägen (Husby-Rekarne 124:1) Foto mot sydost: Lars Norberg 2018, Sörmlands Arkeologi AB.

HG4 i de slybeväxta södra delarna av Husby-Rekarne 124:1. Foto mot sydost: Lars Norberg 2018, Sörmlands Arkeologi AB.

Schakt 15 med tvärsnitt genom vägbanken norr om Husby-Rekarne 230. Foto mot sydväst: Lars Norberg 2018, Sörmlands Arkeologi AB.

Körvägen i anslutning till Husby-Rekarne 230 (till vänster i bild). Foto mot nordväst: Lars Norberg 2018, Sörmlands Arkeologi AB.

Schakt 19 i anslutning till stolgropen. Foto mot väster: Lars Norberg 2018, Sörmlands Arkeologi AB.

Schakt 20 och delar av HG10. Foto mot nordost: Lars Norberg 2018, Sörmlands Arkeologi AB.

Del av schakt 18 och med röjningstenen frilagd (A3). Foto mot sydsydost: Lars Norberg 2018, Sörmlands Arkeologi AB.